

Все ж очевидно, що британці не були одноголосними: «за» Брекзит проголосували 51 % громадян. Це означає, що не усі піддані королівства готові бачити себе поза ЄС. До того ж, поки не зрозуміло, як невелика Великобританія зможе зберегти високі економічні показники особливо, якщо «посвариться» з Брюсселем, жорстко залишивши ЄС. Яке економічне та політичне життя розпочнеться для Великобританії у реаліях, коли Європа замислюється над формуванням так званих «Сполучених Штатів Європи», світ побачить уже найближчим часом.

Злагоджений або хаотичний вихід ВБ з ЄС суттєво вплине на майбутні відносини між ними. За всіх сценаріїв між ВБ та ЄС збережуться економічні зв'язки та безпекове партнерство. Водночас відбудеться певна переорієнтація зовнішньої та торговельної політики на інші держави / регіони. Підсумовуючи, можемо сказати словами В. Черчилля: «Це ще не кінець. Це навіть не початок кінця, але можливо – це кінець початку».

Джерела та література

1. The Economic Consequences of the Brexit Deal, Centre for Economic Performance, The UK in a Changing Europe. URL: <http://ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2018/11/The-economic-consequences-of-Brexit.pdf>
2. Understanding the economic impact of Brexit, Institute for Government. URL: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/publications/understanding-economic-impact-brexit>
3. Гомон Д. Операція Brexit: Чому британці хочуть вийти з Європи і чим це загрожує світу. URL: https://espreso.tv/article/2016/02/19/operaciya_brexit_chomu_brytanci_khochut_vyyty_z_yevropy_i_chym_ce_zagrozhuje_svitu
4. Коментар: Грандіозний провал курсу Терези Мей щодо Brexit.

Шевченко Анастасія

ПОХОДЖЕННЯ ТА ІДЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ БРИТАНСЬКОГО ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ

***Анотація.** автором розкриваються походження та ідеологічні засади британського євроскептицизму в історичній ретроспективі та сьогодні. Акцент зроблено на роль євроскептичного впливу у формуванні та розвитку британського зовнішньополітичного курсу, який призвів до Brexit.*

***Ключові слова:** Велика Британія, британський євроскептицизм, Європейський Союз, Брекзит.*

***Abstract.** The author reveals the origin and ideological principles of British Euroscepticism in historical retrospective and today. The emphasis on the role of eurosceptical impact in formation and development of British foreign-policy course, which led to the BREXIT.*

***Keywords:** Great Britain, British Euroscepticism, European Union, Brexit.*

Євроскептицизм – достатньо новий термін, який носить неоднозначний характер: якщо для когось – це ворожість в загальному до ЄС, для інших – це ненависне ставлення лише проявляється в деяких аспектах, наприклад,

поглиблення інтеграції. У нашому дослідженні «евроскептицизм» буде окреслюватися як неузгодженість (що призводить до бажання вийти із проекту від представників певних партій), пов'язаний із централізацією влади Брюсселя та надто глибокою інтеграцією, яка охоплює усі аспекти.

Відносини Сполученого Королівства з ЄС, – або, політично кажучи, «Європою» – давно стали одними із найбільш розбіжних, емоційних питань у британській політиці. Сьогодні знову ми вчергове стикнулися із посиленням євроскептичним настроєм, що призвів до Брекситу.

Але чому Європа виробляє таку поляризовану реакцію? Багато британців відвідують європейські країни та понад 1,5 млн громадян переїхали туди для постійного проживання.

У чому проявляється «відмінність» Британії від Європи? Отже:

1) історичне минуле: держава – конституційна монархія, це поставило її в опозицію до абсолютистських режимів в інших державах, що спричинило формування «іншого» [7];

2) британське почуття прагматизму та емпіризму: різниця між неписаною конституцією Лондона та континентальною традицією цивільного права – відчуженість до Європи [8];

3) географічний фактор: саме він став причиною відхилу до прийняття держави у 60-х рр. до ЄЕС (де різниця між неписаною конституцією Лондона та континентальною традицією цивільного права (де Голль). Водночас, британці прийняли спокійно цей факт, адже у брошурі лейбористської партії «Європейське єдність» у 1951 р. було висловлено твердження, що «у будь-якому відношенні, крім відстані, ми, Британія, ближче до наших родичів в Австралії та Новій Зеландії на далекій стороні світу, ніж ми до Європи» [12];

4) імміграція: посилення напруги між громадянами та іммігрантами ще з кінця ХХ ст. через прибуття останніх із колишніх імперій, коли негативне ставлення до іммігрантів набуло свого «піку» [8], тому після деколонізації у Лондоні було заборонено формувати національну ідентичність на основі етнічної приналежності чи громадянських особливостей [6];

5) доктрина «трьох сфер впливу» В. Черчилля, де з одного боку підкреслюється роль Європи в політиці Сполученого Королівства, але водночас відчайдушні євроскептики не готові були поступатися власними глобальними амбіціями і не обмежувати себе рамками регіонального проекту [2];

6) вплив Другої світової війни: участь Великої Британії у війні, її роль та внесок розкривалися у ЗМІ, а особливо на телебаченні як героїчний вчинок та стовідсоткова перемога. Цей фактор, а також «імперське бачення», Співдружність та «особливі відносини» із США лише доповнювали глобальний образ Сполученого Королівства у власній інтерпретації [2];

7) роль преси: дослідники англійського євроскептицизму схиляються до того, що недоліки ЄС були надто гіперболізовані, а інколи і неправдиві, а переваги взагалі не зазначалися – це сформувало негативне враження від проекту в розумінні британського суспільства [14].

Таке ставлення не могло залишитися непоміченим. Антиєвропейське ставлення, відмова від приєднання до європейського проекту формували негативне сприйняття й до решти світу, окрім Співдружності та США. Не будучи ніколи антиєвропейським чи єврофобом, ці жорстокі, але в кінцевому рахунку недалекоглядні розрахунки британських інтересів спонукали британські вагання щодо Європи та підсилювали її основне почуття євроскептицизму.

На початку 50-х рр. минулого століття ситуація залишилася незмінною: британські уряди та населення дотримувалися одностайного рішення щодо Європи, тобто залишатися осторонь, пояснюючи це раніше встановленими чинниками. Переосмислення чи навіть обговорення цього питання не мало необхідності: новостворений європейський проєкт, на їхню думку, вважався протекціоністським, що, звичайно, не задовольняло потреби держави. Це стало ще однією відмінною ознакою Сполученого Королівства від європейських держав: поки ті прагнули до регіонального, європейського, митного союзу, заснованого на системі регульованої торгівлі, Британія завжди надавала перевагу глобальній, багатосторонній і вільній торгівлі [16].

У 60-ті–70-ті рр. виникли такі проблеми: послаблення у відносинах із англomовним світом, економічні проблеми, Суецька криза 1956 р. – всі ці чинники зруйнували усі спроби відновити державну могутність після закінчення Другої світової. Цією ситуацією скористалися єврооптимісти на чолі з Е. Хітом, які, хоча і з третьої спроби, але у 1973 р. привели Британію усередину ЄЕС. Це могло б свідчити про перемогу єврооптимістичних сил, але саме вступ підсилив багаточисельні протиставлення, які виникли між національними та загальноєвропейськими інтересами [16].

Важливу роль зіграла М. Тетчер, яку прозвали «духовною матір'ю» євроскептицизму, радикалізуючи його. В подальшому прийняв цей виклик її наступник Джон Мейджор, у якого навпаки питання розвитку євроінтеграції стало центральним. Тетчер не розуміла прагнення політика перетворити Британію в «серце Європи»; євроскептицизм бушував в рядах консерваторів, а Тетчер – неофіційний створювач [12].

Т. Блер та Г. Браун не продовжили політику М. Тетчер, вони були сильними проєвропейцями і навіть були готові розглянути питання щодо прийняття євро. За часи їхнього правління все більше підписувалося європейських договорів, що приводили до більшої інтеграції, що не могло не турбувати євроскептиків, які рішуче виступили за вихід із ЄС [15].

2010 р. Браун програв Кемерону, що поклало кінець 13-річному правлінню лейбористів. Але на долю Лондона випало чимало випробувань: 2013 р. – криза євро, боргова катастрофа Греції, імміграція, яка перетворилася в непереможну політичну битву – спричинили невідворотне зростання євроскептицизму в політичному спектрі [17].

Під тиском євроскептичних сил Кемерон проголошує референдум про вихід із ЄС. Хоча політик намагався добитися кращих умов для держави та залишитися при підтримці європейського проєкту, євроскептики діяли,

особливо преса. І результати дали про себе знати: 51 % – «за»; проти – 49 % .Британія виходить із ЄС [11].

Британський євроскептицизм під час правління Т. Мей та теперішнього прем'єр-міністра Б. Джонсона перебуває на «піку» свого розвитку: і хоча Мей не змогла вивести державу із ЄС, її наступник Джонсон зміг домовитися із Європою про угоду, та 1 лютого 2020 р. вийти із регіонального проекту. Та водночас обидва політики зазначали, що Брекзит надасть можливість продемонструвати всю силу та могутність держави, що начебто всі ці роки затьмарював ЄС [3].

Отже, ми можемо зробити висновок, що британський євроскептицизм є достатньо складним явищем, і його становлення та розвиток починається ще далеко в минулому, зумовлений географічними, національними та історичними причинами. Відчуття власної «особливості» відіграє значну роль. І хоча євроскептицизм існує понад 60 років, він спирався на ті ж фактори та мав практично одну мету – «Brexit». Ми можемо спостерігати за його трансформацією, пов'язаною із політичними змінами на міжнародній арені та зміною характеру проблем в ЄС з розпаду біполярного світу і до сьогодні.

Джерела та література

1. Bebel J., Collier J. «Euroskepticism's Many Faces: The Cases of Hungary and the UK». *Claremont-UC Research Conference on the European Union 2016*, vol. 2015(4). P. 13–24.
2. Beloff M. Churchill and Europe. *Churchill* / R. Blake, W. Roger Louis (eds). Oxford, 1996. P. 443–453.
3. Britain and the European Union: Lessons from History. URL: [https://www.qmul.ac.uk/mei/media/mei/documents/publications/499_16-Britain-and-European-Union-brochure-artwork2-\(web\)](https://www.qmul.ac.uk/mei/media/mei/documents/publications/499_16-Britain-and-European-Union-brochure-artwork2-(web))
4. Britain, proud home of Euroscepticism, *The Guardian*, January 26, 2012. URL: <https://www.theguardian.com/world/2012/jan/26/britain-proud-home-euroscepticism>
5. Emerson M., Theresa May's Brexit speech of 17 January 2017 – Decoding its clarity and ambiguity. *Policy Insight for CEPS*. 25 January 2017. URL: www.ceps.eu
6. Gifford C. 'The rise of post-imperial populism: the case of right-wing Euroscepticism in Britain'. *European Journal of Political Research*. 2006. 45(5). P. 851–69.
7. Grant Charles. Why is Britain Eurosceptic? *Center for European Reform Essays*, 2008. Modeofaccess:http://www.cer.org.uk/sites/default/files/publications/attachments/pdf/2011/essay_eurosceptic_19dec08-1345.pdf
8. Ellison J. «Is Britain more European than it thinks?». *History Today*. 62, no. 2(2012).
9. Oliver T. «To be or not to be in Europe: is that the question? Britain's European question and an in/out referendum». *International Affairs*. 2015, 91(1). P. 77–91.
10. The road to Brexit: how euroscepticism tore the Conservative Party apart from within, *The Conversation*, December 14, 2018. URL:<https://theconversation.com/the-road-to-brexit-how-euroscepticism-tore-the-conservative-party-apart-from-within-108846>
11. The UK's EU referendum: Everything you need to know / *BBC News*. URL: <http://www.bbc.com/news/uk-politics32810887> (дата обращения: 26.10.2016)]
12. Toby. British Euroscepticism: a brief history, *The Guardian*, February 6, 2016. URL: <https://www.theguardian.com/politics/2016/feb/07/british-euroscepticism-a-brief-history> (55)
13. Why Britain is so Eurosceptic. *The Economist*. March 3, 2014. URL: <https://www.economist.com/the-economist-explains/2014/03/03/why-britain-is-so-eurosceptic>

14. Благовещенский Р. И. Британский евроскептицизм: Определение и основные факторы. *Актуальные проблемы Европы*. 2019. С. 121–145.
15. Петрович И. В. Эволюция британского евроскептицизма: от М. Тэтчер до Т. Мэй. 76-я научная конференция студентов и аспирантов Белорусского государственного университета: материалы конф. В 3-х ч. Ч. 3, Минск, 13–24 мая 2019 г. С. 611–614. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/238186/1/611-614.pdf>
16. Капитонова Н. К., Романова Е. В. История внешней политики Великобритании: учеб. Москва: Международные отношения, 2016. 840 с.
17. Солодова Д. Brexit: Почему Британия хочет покинуть ЕС – Bird In Flight. URL: <https://birdinflight.com/ru/mir/20160617-brexit-2016.html>

Плешко Ирина

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИХОДУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ ІЗ ЄС

Анотація. *Змінюється Велика Британія, змінюється сам Європейський союз. Виклики Brexit зачіпають не тільки економічну сферу всередині Великої Британії, але й позиції країни на світовому ринку та її вплив на світові процеси. В роботі визначено, що основою Brexit стали процеси переорієнтації економічної політики щодо доходів населення Британії на внутрішній ринок.*

Ключові слова: *Brexit, Велика Британія, ЄС, наслідки Brexit.*

Abstract. *The UK is changing, the European Union is changing. The challenges of Brexit affect not only the economic sphere in the middle of the UK, but also the country's position on the world market and its impact on world processes. The paper found that Brexit was based on the process of reorientation of the UK's domestic income policy.*

Keywords: *Brexit, UK, EU, Brexit implications.*

Економіка Сполученого Королівства високо розвинена і орієнтована на світовий ринок. Це п'ята за величиною національна економіка у світі, яка вимірюється номінальним валовим внутрішнім товаром, дев'яте місце за величиною паритету купівельної спроможності, а дев'ятнадцяте місце за величиною – ВВП на душу населення, що становить 3,5 % світового ВВП.

Останній час Великобританія була десятим за величиною експортером товарів у світі та п'ятим за величиною імпортером товарів. Вона також мала другий за величиною внутрішній прямий іноземний капітал та третій за величиною зовнішній прямий іноземний капітал. Великобританія є однією з найбільш глобалізованих економік, і вона складається з економік Англії, Шотландії, Уельсу та Північної Ірландії, а також заморських територій.

При цьому, за словами визнаних у світі експертів, економіка Британії офіційно відмовилася від своєї претензії бути п'ятою за впливовістю країною світу. І це є основний наслідок внутрішньої неполітичної кампанії із забезпечення росту рівня доходів населення всередині країни та Brexit.

Підтвердженням політики забезпечення населення є те, що споживчі витрати всередині країни зростали з 2012 р. і досягли історичного максимуму з 1955 р. в четвертому кварталі 2019 р. – 342 млрд фунтів стерлінгів, та в першому кварталі 2020 р. трохи зменшилися до 341 млрд, згідно з прогнозом [1].